

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 21 października 2020 r.

Pozycja 316

POSTANOWIENIE

z dnia 3 marca 2020 r.

Sygn. akt Ts 183/18

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jakub Stelina,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

- 1) art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.) z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 58 § 1a ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682, ze zm.) w zakresie zwrotu „sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka” z art. 48 ust. 1, art. 25 ust. 2, art. 32 ust. 1 i 2, art. 33 ust. 1, art. 40 ust. 1, art. 47, art. 49, art. 53 ust. 1 i 3, art. 53 ust. 7 Konstytucji;
- 3) art. 107 § 1 ustawy wymienionej w punkcie 2 w zakresie zwrotu „sąd pozostawia władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem” z art. 48 ust. 1, art. 25 ust. 2, art. 32 ust. 1 i 2, art. 33 ust. 1, art. 40 ust. 1, art. 47, art. 49, art. 53 ust. 1 i 3, art. 53 ust. 7 Konstytucji;
- 4) art. 107 § 2 ustawy wymienionej w punkcie 2 i 3 w zakresie zwrotu „sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia” z art. 48 ust. 1, art. 25 ust. 2, art. 32 ust. 1 i 2, art. 33 ust. 1, art. 40 ust. 1, art. 47, art. 49, art. 53 ust. 1 i 3, art. 53 ust. 7 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 18 grudnia 2018 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez radcę prawnego ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Wyrokiem z 3 grudnia 2013 r. (sygn. akt [...]; dalej: wyrok rozwodowy) Sąd Okręgowy w K. Wydział XI Rodzinny (dalej: Sąd Okręgowy) rozwiązał małżeństwo skarżącego i A.F.J. przez rozwód. Powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej nad ich małoletnim synem W.J. matce, ograniczając przy tym władzę rodzicielską skarżącego do prawa współdecydowania o istotnych sprawach syna dotyczących jego wychowania, leczenia i nauki. Sąd ustalił kontakty skarżącego z dzieckiem w sposób wskazany w wyroku.

Skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w K. Wydział III Rodzinny i Nieletnich (dalej: Sąd Rejonowy) o zmianę tego wyroku w zakresie władzy rodzicielskiej nad małoletnim synem przez pozostawienie jej obojgu rodzicom, z ustaleniem miejsca zamieszkania dziecka przy matce. Wniósł ponadto o zmianę ustalonych w wyroku kontaktów z małoletnim. O zmianę wyroku, w zakresie rozstrzygnięcia o kontaktach skarżącego z synem, wystąpiła także A.F.J.

Postanowieniem z 16 listopada 2016 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy zmienił wyrok rozwodowy w ten sposób, że pozostawił wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim obojgu rodzicom, z ustaleniem miejsca zamieszkania dziecka przy matce. Z uwagi na dobro dziecka sąd zmienił dotychczas ustalone kontakty skarżącego z synem, uwzględniając odległość dzielącą ich miejsca zamieszkania i zapewniając skarżącemu takie same prawa w zakresie widywania dziecka w okresach zwyczajowo lub ustawowo wolnych od pracy jak te, które sąd pierwszej instancji przyznał A.F.J.

Od powyższego wyroku apelację wniosła A.F.J., natomiast skarżący złożył zażalenie na zawarte w nim rozstrzygnięcie o kosztach.

Na rozprawie – 21 września 2017 r. – skarżący, sformułowawszy zarzut niewłaściwie obsadzonego składu orzekającego, wniósł o wyłączenie sędziego delegowanego do rozpoznania sprawy z sądu rejonowego. W piśmie z 25 września 2017 r. dodatkowo wskazał, że istotą wniosku są wątpliwości natury doktrynalnej, a nie dotyczące bezstronności tego sędziego. Postanowieniem z 30 października 2017 r. (sygn. akt [...], [...]) Sąd Okręgowy oddalił wniosek stwierdziwszy, że w sprawie nie zachodzą przesłanki wyłączenia określone w art. 48 i art. 49 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.), natomiast postanowieniem z 22 grudnia 2017 r. (sygn. akt jw.) oddalił zażalenie na to rozstrzygnięcie. W piśmie procesowym z 17 kwietnia 2018 r. skarżący zażądał zabezpieczenia kontaktów z synem na czas trwania postępowania apelacyjnego. Postanowieniem z 26 czerwca 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy udzielił zabezpieczenia wnioskowi skarżącego w sposób określony w sentencji tego orzeczenia.

Postanowieniem z 9 października 2018 r. (sygn. akt [...]), Sąd Okręgowy, po rozpoznaniu apelacji i zażalenia, zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie I przez nadanie mu brzmienia „oddalić wniosek M.J. o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie władzy rodzicielskiej” i w punkcie II – przez wyeliminowanie oraz zmianę części uregulowań dotyczących kontaktów skarżącego z dzieckiem (punkt 1 postanowienia). W pozostałej części oddalił apelację A.F.J. (punkt 2 postanowienia) oraz oddalił zażalenie skarżącego (punkt 3 postanowienia). Nakazał ponadto pobrać od uczestników postępowania na rzecz Skarbu Państwa po 259,12 zł tytułem kosztów opinii sporządzonej w sprawie (punkt 4 postanowienia) oraz orzekł, że uczestnicy ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w postępowaniu odwoławczym (punkt 5 postanowienia).

Zarządzeniem z 18 lutego 2019 r. (doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 4 marca 2019 r.) sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi przez: wskazanie, jakie wolności lub prawa skarżącego zostały naruszone przez zakwestionowane w skardze przepisy; precyzyjne uzasadnienie zarzutów niezgodności art. 58 § 1 lit. a, art. 107 § 1 i 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682, ze zm.) z art. 48 ust. 1, art. 25 ust. 2, art. 32 ust. 1 i 2, art. 33 ust. 1, art. 40, art. 47, art. 49, art. 53 ust. 1, 3 i 7 Konstytucji; wykazanie, że zakwestionowany art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.) był podstawą wydania postanowienia Sądu Okręgowego z 9 października 2018 r. (sygn. akt [...]), wskazanego przez skarżącego jako orzeczenie ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji; doręczenie kompletu załączników do skargi w postaci dokumentów poświadczonych za zgodność z oryginałem oraz czterech odpisów pełnomocnictwa szczególnego.

W piśmie z 11 marca 2019 r. (data nadania) skarżący odniósł się do zarządzenia.

Postanowieniem z 18 kwietnia 2019 r. Trybunał Konstytucyjny nie uwzględnił – złożonego wraz ze skargą konstytucyjną – wniosku skarżącego o wydanie postanowienia tymczasowego w przedmiocie zawieszenia wykonania postanowienia Sądu Okręgowego z 9 października 2018 r. (sygn. akt [...]) w całości oraz „udzielenia zabezpieczenia w zakresie kontaktów skarżącego z małoletnim wskazanym w postanowieniu Sądu Okręgowego (...) wydanym w dniu 9 października 2018 r. w sprawie pod sygn. akt [...] w ten sposób, iż kontakty te zostają zabezpieczone tak, jak je określono w postanowieniu z dnia 16 listopada 2016 r. wydanym przez Sąd Rejonowy (...) w sprawie pod sygn. akt [...]”. Jak wskazał Trybunał, skarżący nie uprawdopodobnił, że w sprawie zachodzą – określone w art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2019 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (ówcześnie: Dz. U. poz. 2072; obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) – przesłanki nieodwracalnych, niekorzystnych dla skarżącego skutków, a także innego ważnego interesu skarżącego lub ważnego interesu publicznego.

Skarżący twierdzi, że postanowienie Sądu Okręgowego z 9 października 2018 r. zostało wydane z naruszeniem art. 45 ust. 1 Konstytucji, tj. prawa do orzekania w sprawie przez „właściwy” sąd, bowiem w składzie orzekającym zasiadał sędzia sądu rejonowego delegowany przez organ władzy wykonawczej na podstawie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.) do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie okręgowym. Zdaniem skarżącego sędzia ten nie został nominowany przez Prezydenta do sprawowania wymiaru sprawiedliwości „w wyższej instancji sądowej” (tj. w sądzie okręgowym). Skarżący podniósł ponadto, że na podstawie pozostałych zakwestionowanych w skardze przepisów, które uważa za blankietowe i niejasne, pozbawiono go prawa do wykonywania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, a także określonego w art. 53 ust. 3 Konstytucji prawa do wychowania dziecka w duchu wyznawanych przez siebie wartości. Jak podał, ustanowione w jego sprawie, na podstawie zaskarżonych przepisów, ograniczenia (w zakresie ww. praw) „zdają się być w sposób oczywisty niehumanitarne i stanowić niewyobrażalną torturę psychiczną”, bowiem polegają na zakazie codziennych kontaktów z dzieckiem (w tym kontaktów telefonicznych) oraz na zakazie spędzania z nim dni ustawowo i zwyczajowo wolnych od pracy na równych prawach z matką dziecka.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p. TK), skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być

przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 u.o.t.p. TK.

2. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. W związku z tym art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK zobowiązuje wnoszącego skargę do wskazania kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją.

Skarżący zakwestionował art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.; dalej: p.u.s.p.). Przepis ten stanowi o delegowaniu sędziego przez Ministra Sprawiedliwości. W sprawie, w związku z którą skarżący wystąpił do Trybunału, orzekał natomiast sędzia delegowany przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Delegacja została wydana 22 sierpnia 2018 r. na podstawie art. 77 § 9 p.u.s.p., co Trybunał ustalił z urzędu. Oznacza to, że zakwestionowany w skardze art. 77 § 1 p.u.s.p. nie kształtował sytuacji prawnej skarżącego, a złożony przez niego środek prawny nie spełnia podstawowego warunku wynikającego z art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowanego w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK.

Powyższego warunku nie spełnia także poddany kontroli Trybunału art. 58 § 1a ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 2086, ze zm.; dalej: k.r.o.). Przepis ten odnosi się bowiem do ustalania sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Trybunał zauważa, że o rozwiązaniu małżeństwa skarżącego Sąd Okręgowy orzekł wyrokiem z 3 grudnia 2013 r. W postępowaniu zakończonym postanowieniem z 9 października 2018 r. rozpatrywał natomiast wniosek skarżącego o zmianę tej części wyroku rozwodowego, która rozstrzyga o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktach skarżącego z synem. Podstawą tego orzeczenia były więc art. 107, art. 113¹ i art. 113⁵ k.r.o., które odnoszą się do ustalenia sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem rodziców pozostających w rozłączeniu.

Wskazane okoliczności są podstawą odmowy nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w zakresie, w jakim jej przedmiotem są art. 77 § 1 p.u.s.p. oraz art. 58 § 1a k.r.o.

W związku z zakwestionowanym w skardze art. 107 § 1 i 2 k.r.o. Trybunał zwraca uwagę, że zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, skargę może wnieść każdy, czyje wolności lub prawa zostały naruszone. W związku z tym art. 53 ust. 2 i 3 u.o.t.p. TK zobowiązuje występującego z tym środkiem prawnym do wskazania, która konstytucyjna wolność lub prawo i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone, a także do uzasadnienia zarzutu niekonstytucyjności z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

Trybunał zauważa, że postanowienie Sądu Okręgowego z 9 października 2018 r. nie pozbawiło skarżącego władzy rodzicielskiej ani jej nie ograniczyło. Władza rodzicielska została skarżącemu ograniczona w wyroku rozwodowym. Orzeczenie, które stanowiło asumpt do wniesienia analizowanej skargi, nie uwzględniło natomiast jedynie wniosku skarżącego o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie, w jakim rozstrzyga on o władzy rodzicielskiej i kontaktach skarżącego z synem. Postanowienie z 9 października 2018 r., które skarżący wskazał jako orzeczenie ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, nie zmieniło zatem jego sytuacji prawnej. W tym zakresie skarga nie spełnia podstawowego warunku, wynikającego z art. 79 ust. 1 Konstytucji.

Niezależnie od powyższego Trybunał odniósł się do zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej. Ich istota dotyczy blankietowości i niedookreśloności art. 107 § 1 i 2 k.r.o., przejawiającej się brakiem przesłanek ograniczenia władzy rodzicielskiej. Z tych powodów – jak twierdzi skarżący – pozwala on dowolnie definiować podstawy ograniczenia władzy rodzicielskiej i ustalać kontakty z dzieckiem.

Trybunał zwraca uwagę, że art. 107 § 1 i 2 k.r.o. powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, jeżeli przedstawią oni sądowi pisemne – zgodne z dobrem dziecka – porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem, a także wykażą, że będą współdziałać ze sobą w sprawach małoletniego. Z powyższego wynika, że zakwestionowany w skardze art. 107 § 1 i 2 k.r.o. ustanawia pozytywne przesłanki powierzenia wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Nie jest więc konieczne tworzenie kazuistycznego katalogu przesłanek jej ograniczenia.

Odnosnie zarzutu niedookreśloności zaskarżonego przepisu Trybunał przypomina, że w swoich orzeczeniach wielokrotnie wskazywał, że każdy akt prawny, czy też konkretny przepis prawny, zawiera pojęcia w większym lub mniejszym stopniu niedookreślone. Nieostrość użytych pojęć sprzyja jednak, jak podnosił, uelastycznieniu porządku prawnego. Tym samym, jak utrzymywał, nie każda, ale jedynie kwalifikowana – tj. niedająca się usunąć w drodze uznanych metod wykładni – nieostrość czy niejasność przepisu może stanowić podstawę stwierdzenia jego niekonstytucyjności (zob. postanowienie TK z 27 kwietnia 2004 r., sygn. P 16/03, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 36). Zauważył przy tym przesunięcie przez zwroty nieostre wykonania obowiązku konkretyzacji normy na etap stosowania prawa, co zapewnia organom stosującym to prawo pewną swobodę decyzyjną. Nie można jej jednak, jak zastrzegaliśmy, utożsamiać z dowolnością i wolnością od zewnętrznej kontroli (zob. postanowienie TK z 15 kwietnia 2009 r., -sygn. Ts 185/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 26).

Odnosząc się z kolei do kwestii posługiwania się przez ustawodawcę klauzulami generalnymi, Trybunał stwierdził, że w ich przypadku unormowania odsyłają do ocen pozaprawnych, które ze swej istoty mają nieostry zakres znaczeniowy. Z tego względu kontrola, czy też uregulowanie, spełnia wymóg dostatecznej określoności, musi uwzględniać istotne cechy tego typu zwrotów oraz ich niezbędność w systemie prawa. Posługiwanie się przez prawodawcę klauzulami generalnymi odwołującymi się do funkcjonujących w systemie przekonań i ocen odpowiada warunkom prawidłowego tworzenia prawa w państwie prawnym (zob. orzeczenie TK z 7 czerwca 1994 r., sygn. K 17/93, OTK w 1994 r., poz. 11 oraz wyrok TK z 17 października 2000 r., sygn. SK 5/99, OTK ZU nr 7/2000, poz. 254).

Trybunał Konstytucyjny zwraca uwagę także na to, że o kontaktach skarżącego z synem sąd orzekł na podstawie art. 113¹ i art. 113⁵ k.r.o., a nie na podstawie art. 107 k.r.o. Wynika to wprost z uzasadnienia orzeczeń dołączonych do skargi konstytucyjnej.

Zauważyć także należy, że skarżący, uzasadniając niekonstytucyjność art. 107 § 1 i 2 k.r.o., odwołuje się wyłącznie do okoliczności sprawy, w związku z którą wystąpił do Trybunału ze skargą konstytucyjną. Prezentowane w skardze wywody są krytyką zapadłego w jego sprawie orzeczenia Sądu Okręgowego, który zmienił korzystne dla skarżącego rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji.

Mając powyższe na względzie Trybunał stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna w zakresie, w jakim dotyczy zgodności z Konstytucją art. 107 § 1 i 2 k.r.o., nie spełnia warunków określonych w art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p. TK.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK – postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.